

ISSN: 2146-1740
https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd,
Doi: 10.54688/ayd.1371651
Araştırma Makalesi/Research Article

DEPREM DİRENÇLİ KENTLER İÇİN BELEDİYELERDE YENİDEN YAPILANMA

RESTRUCTURING IN MUNICIPALITY FOR EARTHQUAKE RESISTANT CITIES

Murat SEZİK¹ Berat AKINCI²

Öz

Makale Bilgi

Gönderilme:
05/08/2023

Kabul:
18/01/2024

Doğal afet olarak tanımladığımız deprem, sel, heyelan ve yangınların dünya kentleri üzerindeki tahrip edici etkisi her geçen yıl artmaktadır. Esasında kentler, sosyal, ekonomik, fiziksel ve çevresel boyutlarıyla karmaşık yapılar olduklarından, onlar için tehdit oluşturan afetler, terör saldırıları, finansal krizler, gıda güvenliği, enerji krizleri ve siyasal istikrarsızlıklar gibi riskler kentleri tehdit etmektedir. Kentlerin, gelecek herhangi bir zamanda, sosyal, ekonomik ve teknik sistemleriyle altyapısını etkileyebilecek nitelikte yaşayabileceği şok ve sorunlara karşı yapı, işlev, sistem ve kimliğini koruyabilmesi ancak olası risklere karşı direnç kapasitesini artırmasıyla mümkündür. Bu çalışmada depremlerin kentlerdeki yıkıcılığının azaltılması için genelde yerel yönetimler özelde ise belediye yönetimlerinde yeniden yapılanma gerekliliği tartışmaya açılmıştır. Türkiye’de yaşanan çok sayıda deprem kentleri tahrip etmiş fakat ne yazık ki, yapıların deprem koşulları göz önüne alınarak tasarlanması ve inşa edilmesi gerekliliği uzun yıllar boyunca anlaşılabilmiştir. Ayrıca, belediyelerin kentsel alanlardaki arazi planlaması, doğal afetlerden kaynaklanan riskleri azaltmak için önemli bir araç olmasına rağmen gerektiği şekilde kullanılamamıştır. Araştırmanın amacı, kentlerde yetkili ve görevli seçilmişlerin şahsi menfaatlerini “mahalli müşterek ihtiyaçların” üstünde görmelerini engelleyecek bir sistemin oluşması için tartışma başlatmaktır. Araştırmada dirençli kentlerin inşa edilebilmesi için belediye organlarının yeniden yapılanması önerilerek başta belediye başkanının seçilme tarzı tartışmaya açılmış, güçlü tek adamlık modeli yerine, profesyonel yöneticili meclis sistemi ve kent komisyonu modeli önerilmiştir. Belediye meclisi ve ihtisas komisyonları için de meslek kriteri belirlenmesi önerilmiştir. Araştırmada nitel veri toplama teknikleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dirençli Kentler, Deprem, Yerel Yönetimler, Belediye Yönetimi

Jel Kodları: H7, Z19.

¹**Sorumlu Yazar:** Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, ORCID: 0000-0003-4512-2346, murat.sezik@inonu.edu.tr.

² Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-5239-5417, bakinci@atu.edu.tr.

Atıf: Sezik, M. & Akıncı, B. (2024). Deprem dirençli kentler için belediyelerde yeniden yapılanma. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1)-Deprem Özel Sayısı-, 192-214.

Abstract

Article Info

Received:
05/08/2023

Accepted:
18/01/2024

The destructive effects of earthquakes, floods, landslides and fires, which we define as natural disasters, on world cities are increasing every year. In fact, since cities are complex structures with social, economic, physical and environmental dimensions, risks such as disasters, terrorist attacks, financial crises, food security, energy crises and political instability threaten cities. Cities can protect their structure, function, system and identity against shocks and problems that may affect their social, economic and technical systems and infrastructure at any time in the future, only by increasing their resistance capacity against possible risks. In this research, the necessity of restructuring in local governments in general and municipal governments in particular in order to reduce the destructiveness of earthquakes in cities has been discussed. Many earthquakes in Turkey have destroyed cities, but unfortunately, the necessity of designing and constructing buildings considering earthquake conditions has not been understood for many years. In addition, although municipalities' land planning in urban areas is an important tool to reduce risks arising from natural disasters, it has not been used properly. The aim of the research is to initiate a discussion on the creation of a system that will prevent elected officials and officials in cities from considering their personal interests above "local common needs". In the research, in order to build resilient cities, the restructuring of municipal bodies was suggested, and the way the mayor was elected was discussed, and instead of the strong one-man model, the professionally managed council system and city commission model were suggested. It has also been suggested to determine occupational criteria for the municipal council and specialized commissions. Qualitative data collection techniques were used in the research.

Keywords: Resilient cities, Earthquake, Local Government, Municipal Government.

Jel Codes: H7, Z19.

Extended Abstract

Earthquake, an unavoidable fact of nature, is one of the most frightening and destructive phenomena experienced by humankind. While the devastating effects of earthquakes show themselves on the earth at certain intervals of time, urban settlements are also growing day by day. Cities are the areas that house more than half of the world's population, contribute to the gross national product of countries at high levels and where employment is concentrated.

While urban areas are shaped by superstructure elements such as houses, workplaces and social facilities, the structures that are built should protect their inhabitants from all kinds of external influences, including natural disasters. This can only be achieved by building "earthquake resistant" cities.

In the study, urbanization and disasters experienced by cities in Türkiye are discussed under one heading, while the earthquake disaster that devastated cities in Türkiye is discussed in detail under a separate heading. In the rest of the study, the concept of resilience and what municipalities can and should do for the construction of earthquake-resilient cities were evaluated through mayors, municipal councils, municipal committees, and expertise commissions. Furthermore, management model proposals were shared for each organ and expertise commissions by criticizing the way municipal organs are formed, how organs and commissions should be formed for the resilient and healthy development of cities was opened to discussion.

Rapid urbanization, shaped by rural-urban migration that began in the 1950s in Türkiye, is still continuing today. Since the central administration and local governments were unprepared for the rural migration to Türkiye's cities, a housing deficit emerged, and squatting started to take place on the urban fringes. This situation has increased problems especially in metropolitan cities and urbanization has entered an unqualified growth process.

With the increase in urbanization and population density, cities are under the threat of more disasters than ever before. For example, due to global climate change, the number and severity of flash floods in cities have increased due to thundery showers, which have also intensified in countries outside the tropical climate zone such as Türkiye in recent years. Hazards such as earthquakes, floods, etc. are now turning into more disasters in rapidly increasing distorted settlements.

According to the current Municipal Law No. 5393, the mayor is the head of the municipal administration and the representative of the municipal legal entity and is appointed by election. Although this is considered quite appropriate in terms of local democracy, it has empowered mayors against the parliament and created a strong mayor model. In Türkiye, where the mayorship system is based on an elected mayor who is powerful against the parliament, the success or failure of local governments depends on the person of the mayor. Cities can become peaceful places if by chance they coincide with the term of a mayor who has the qualities considered ideal, and otherwise they can become places that are struggling with troubles. However, a parliamentary system with professional managers or a City Commission System could be a solution.

The Municipal Assembly is also very important as it is the decision-making body of the municipality and the body responsible for the provision of all services within the boundaries of the municipality, and there is a need for council members with various areas of expertise related to the city. However, scientific studies show that council members are composed of private entrepreneurs, tradesmen, merchants and self-employed people or people supported by families that are influential at the city level. Moreover, since many members of municipal councils in Türkiye are contractors and tradesmen, most of the council members do not have a holistic knowledge of urban culture and sociology, the architectural features of the city and the environment. These individuals use their positions in the municipal councils to make quick money in a short period of time and achieve a luxurious life. In doing so, they influence land speculation and zoning decisions. This is because most of the decisions of the municipal council are related to favoritism and oversight in zoning regulations.

Although specialized commissions that assist the municipal council in making sound decisions are created the fact that these commissions are usually composed of small tradesmen or merchants has resulted in a lack of important knowledge in areas requiring specialization or technical issues. In addition, municipal council expertise commissions are open to the influence of the mayor and political party groups. Therefore, it is almost impossible for the commissions to work independently. One of the most important problems is the lack of transparency about the work and decisions of the commissions. This can lead to a loss of public trust in local politics and local governments.

1. Giriş

Önlenemeyen bir doğa olayı olan deprem, insanoğlunun yaşadığı en ürkütücü ve yıkıcı olgulardan biridir. Depremlerin ne zaman olacağı, sarsıntılarının ne kadar süreceği ya da ne şiddette meydana geleceğinin bilinmemesi depremin ürkütücü boyutunu iyice artırmaktadır. Son 4000 yılda depremlerden dolayı yaklaşık 13 milyon insanın öldüğü ve bu ölümlerin 2.7 milyonunun yalnızca son yüzyılda gerçekleştiği düşünüldüğünde depremin yeryüzünün en yıkıcı afeti olduğu söylenebilir.

Depremlerin can yakıcı etkileri yeryüzünde belli zaman aralıklarıyla kendini göstermekle birlikte, kentsel yerleşim alanları da her geçen gün büyümektedir. Kentler dünya nüfusunun yarısından fazlasını barındıran, ülkelerin gayrisafi milli hasılasına yüksek düzeylerde katkı veren ve istihdamın yoğunlaştığı alanlardır. 2016 itibarıyla 512 kentin nüfusu bir milyon ve üzerindeyken 2030 yılı itibarıyla bir milyon ve üzeri kent sayısının 612'ye yükselmesi, 10 milyon ve üzeri nüfusa sahip kent sayısının ise 2030'da 41'e yükselmesi beklenmektedir (Özer, 2018: 4). Türkiye'de de benzer şekilde kent alanları genişlemekte ve kent nüfusu sürekli artmaktadır.

Kent alanlarının genişlemesi ve nüfusun artmasıyla beraber ortaya çıkan en önemli sorun, barınma ihtiyacının sağlıklı bir şekilde karşılanamamasıdır. Barınma insanın en temel ihtiyacı olmakla beraber, barınma ihtiyacı için inşa edilen konut da kişinin kendisini en güvende hissettiği yerdir. Bu nedenle, inşa edilen konutlar buralarda yaşayanları doğal afetler de dâhil her türlü dış etkilerden korumalıdır. Bunun sağlanabilmesi de ancak "depreme dirençli" kentler inşa etmekle mümkündür. Türkiye'de imara ilişkin düzenlemeler yerel yönetimlerin yetki sahası içerisinde bulunmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimler kentin sağlıklı yapılanmasından, afetlere karşı dirençli olması ve planlı gelişiminden birinci derecede önemli ve sorumlu kurumlardır.

Araştırmada Türkiye'de kentleşme ve kentlerin yaşadığı afetler bir başlık altında ele alınırken, Türkiye'de kentleri yıkan afetler ayrı bir başlık altında detaylı olarak ele alınmıştır. Araştırmanın devamında ise dirençlilik kavramı ve deprem dirençli kentlerin inşası için belediyelerin neleri yapılabileceği ve neleri yapması gerektiği belediye başkanları, belediye meclisi, belediye encümeni ve ihtisas komisyonları üzerinden değerlendirilmiştir. Ayrıca belediye organlarının oluşum şekline ilişkin eleştiriler yapılarak, kentlerin dirençli ve sağlıklı gelişimi için organların ve komisyonların nasıl oluşturulması gerektiği tartışmaya açılarak, her bir organ ve ihtisas komisyonları için yönetim model önerileri paylaşılmıştır.

Araştırmada incelenen sorunsala yönelik sorgulayıcı, yorumlayıcı ve sorunsalın doğal ortamındaki biçimini anlamaya yönelik uğraş verildiğinden nitel araştırma yöntemi

benimsenmiş ve gözlem, görüşme notları ve doküman analizi gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın önemi, deprem dirençli kentlerin ortaya çıkabilmesi için yerel yönetimlerde, belediye başkanı, belediye meclisi, belediye encümeni ve ihtisas komisyonlarının oluşumuna ilişkin yeni öneriler getirmesinden kaynaklanmaktadır.

2. Türkiye’de Kentleşme ve Kentlerin Yaşadığı Afetler

Türkiye’de kentleşme hareketlerini inceleyen araştırmaların bir kısmında konu 1950 yılı öncesi ve 1950 yılı sonrası olmak üzere iki farklı dönem halinde ele alınmakta ve ilk dönemde 1950 yılına kadar yavaş gerçekleşen bir kentleşme ve kentlileşme olgusu yaşandığı ifade edilmektedir. Bu araştırmalarda 1950’den sonra özellikle kırsal alanlardaki tarımsal makineleşmeye dayalı olarak gerçekleşen ve toplumun yapısal dönüşümüne kaynaklık eden göçlerin kentleşmeyi şekillendirdiği vurgulanmıştır (Işık, 2006: 59, Çitçi & Yılmaz, 2011: 253).

Başka çalışmalarda ise I. Dönem 1927-1950 yıllarındaki “durgun yıllar”, II. Dönem 1950-1985 yıllarındaki “hareketli dönem”, III. Dönem ise 1985 sonrası büyük göç dalgalarının yaşandığı “dramatik ve anomik kentleşme” dönemi olarak tasnif edilmektedir (Tekeli, 2009: 23, Sencer, 1979: 38).

1950’li yıllarda başlayan kırdan kente göçün biçimlendirdiği bu hızlı kentleşme, günümüzde de sürmektedir. Özellikle İstanbul’un, İzmir’in, Bursa’nın, Kocaeli’nin daha çok ticaretin ve endüstrinin merkezi olması göç noktasında çekim merkezi oluşturmuştur. Ankara gibi şehirlerin de hizmet üreten şehirler olması göçü etkilemiştir. Antalya, Mersin gibi şehirlerin de her iki özelliği birleştirmesi çekim merkezi kılmış ve bu şehirler önemli sayıda göç almışlardır (Keleş, 2008: 25, Tekeli, 2008: 43). Başlangıçta ifade edilen büyükşehirlerle yönelik olan göçler, bugün çeşitli sebeplerle daha geniş bir alana yayılmıştır.

1950’yi izleyen yıllarda Türkiye’de mevcut şehirlerin nüfusu hızla artmıştır. Buna ek olarak çok sayıda yerleşme alanı da şehir statüsü kazanmaya başlamıştır. Gerçi Türkiye’de, Ankara, Karabük, Batman, Kırıkkale, Şırnak gibi kentlerin kurulmasında etkili olan durum nüfuslanmadan ziyade, siyasi ya da idari kararlar olmuş fakat bu kentler, kurulduktan sonra kırsal alanlardan çektiği nüfuslarla büyümüşlerdir. Kentleşmenin kontrolsüz bir şekilde gerçekleşmesi ve aşırı kentleşme, kentlerin yerleşim merkezlerinde konut yetersizliği sorununu ortaya çıkarmaktadır. Konut yetersizliğine bağlı olarak ise gecekondu sorunu meydana gelmekte ve kentin doğal sınırları zorlanarak yeni yerleşim merkezleri kurulmaktadır.

Kentleşmenin en temel dinamiği olan yerleşim alanları ve yerleşim alanlarının sosyal donatıları, insanların konut ihtiyaçlarının bir sonucudur. İnsanların en temel ihtiyaçlarından

olan konut, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne de konu olmuştur. Bildirgenin, 25. maddesinde “Herkesin, gerek kendisi için gerekse ailesi için, beslenme, giyim, barınma, sağlık ve öteki sosyal hizmetler de içinde olmak üzere; sağlığını ve güvencini sağlayacak, uygun bir yaşam düzeyine hakkı vardır...” ifadesiyle barınma hakkı ele alınmıştır. Benzer yaklaşımın Türkiye Anayasası'nda da yer aldığı görülmektedir. 1982 Anayasasının 57. maddesinde konuta yönelik, “Konut Hakkı” bölümünde “Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler” ifadesi yer almaktadır.

Anayasa'da ifadesini bulan konut hakkı yaklaşımı beraberinde başta konutlar olmak üzere kent mekânlarının yaşanabilir olması için birtakım özellikler taşıması gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Bunlardan yapının taşıması gereken özellikler; kullanım kolaylığı ve ergonomisi, deprem, yangın ve diğer doğal afetlere dayanıklılık, gürültü, ses, hava ve su yalıtımı, yeterli fiziki büyüklük, sıcaklık ve kuruluk özellikleri, engellilerin kullanımına uygunluk, kaliteli ve sağlıklı malzeme ve güvenlik şeklinde sayılabilir.

Kent mekânlarının yapı dışı kullanım imkânları açısından, temiz, içilebilir ve kesintisiz su, temiz hava ve yeterli havalandırma yapısına sahip olmasının yanı sıra çöp ve atık tahliyesi için uygun olması oldukça önemlidir. Yapılı çevrenin özelliklerine bakıldığında ise çevre temizliği, imarlı ve planlı yapılaşma, sosyal yaşamın geliştirilmesine elverişli yaşam alanları, kent ve ülke yönetimine doğrudan katılımı sağlamaya yardımcı mahaller şeklinde sayılabilir.

Türkiye'nin kentleşmesinde başta yerel yönetimler olmak üzere merkezi idarenin yetersiz kalması gecekondular sorununu özellikle büyükşehirlerde artırmış ve kentleşme niteliksiz bir büyüme sürecine girmiştir. 1970'li yıllarda “üretici belediyecilik” yaklaşımı ile konut üretiminde etkili olmaya başlayan belediyeler Ankara ve İzmir başta olmak üzere bazı illerde konut üretim projelerini hayata geçirmiş, kentte yaşayan insanlara kentsel toprak üzerinde oluşan artı değerini topluma dönmesi ve kentsel toprak üzerindeki spekülasyonların engelleneceği sözlerini de vermişlerdir (Tekeli, 2009: 187).

Belediyelerin bu etkinlikleriyle birlikte kentleşme sürecinin sağlıklı gelişmesi ve sabit gelirlilerin konut alabilmeleri adına konut kooperatifçilik sistemi benimsenmiştir. Fakat Türkiye'de konut kooperatifi sosyal konut üretmediği gibi, konut kooperatifleri devlet tarafından sağlanan kredi mekanizmalarıyla desteklendiğinden her gelir grubu tarafından elde edilebilir bir yöntem de olamamıştır. Konut kooperatiflerinin en yaygın dönemlerinde bile diğer gelir gruplarının konut talebinin karşılanması açısından farklı konut sunum biçimleri de ortaya çıkmıştır. Bu konut biçimleri içerisinde kâr amaçlı üreticilerin sağladığı konut arzı önemli bir

yer tutmaktadır. Bu tür sunum biçimini küçük ve büyük sermayeli olarak ikiye ayırmak mümkündür. Küçük sermayeli konut üreticileri “yap-sat” şekline bir yöntem benimserken, büyük sermaye sahibi konut üreticileri ise, genelde toplu konut üretimini yapmakta ve tek binayı değil, daha fazla sayıda bloğu içeren konut projelerini hayata geçirmektedirler (Alkan, 2015: 39). Büyük firmalar tarafından İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa gibi illerde kentin çeperlerinde müstakil konut siteleri şeklinde kendini göstermiştir.

Konut, kapitalist üretim ve bölüşüm sistematığı içinde bir meta olarak görülmüş, kâr arzularının nesnesi olarak değer görmüştür. Modernleşmeyle birlikte değişmeye başlayan mesken kültürü apartmanlaşma şeklinde kendini göstermiş ve apartmanlar çoğunlukla doğaya yabancı yapı gereçleriyle yapılmaya başlanmıştır. Bu süreçte binalar, hem ekonomik olmaktan uzaklaşmış hem de onarım güçlükleri ortaya çıkmıştır. Hatta görsel açıdan değerlendirildiğinde kentlerin ve kasabaların estetik görünümü bozulmuştur (Keleş, 2004: 438). Milli kültürün uzağında inşa edilen bu mekânlar, içinde mutlu bir şekilde yaşanan yerler olmaktan ziyade sadece kendisinden yararlanan ve gündelik ihtiyaçların karşılandığı nesnelere dönüşmüştür (Karatepe, 2005: 278). Kent mekânlarını inşa etmeyle sorumlu olanların “gözün vicdanı” nı dikkate almamalarından dolayı kent alanları büyük kütlelerden oluşan bina yığınları haline gelmiştir. Ayrıca sağlıklı konutlara ulaşmanın maliyeti yüksek olunca alt gelir grupları yapı kalitesi düşük, altyapı kusurları bulunan bir-iki odalı apartman dairelerine yönelmişlerdir. 1960’lardan günümüze kentler, çoğunluğu izinsiz ve imara aykırı yapılar tarafından işgal edilmiş, imarlı olan konutların bile çok önemli imalat sorunlarının olması kentleri afetlere karşı oldukça dirençsiz bir hale getirmiştir.

Oysa günümüzde kentler, öncekinden çok daha fazla sayıda afet tehdidi altına girmiştir. Örneğin, küresel iklim değişikliği nedeniyle son yıllarda Türkiye gibi tropik iklim kuşağı dışında kalan coğrafyada artan gök gürültülü sağanak yağışlar nedeniyle kentlerde oluşan ani sel felaketlerinin sayısında ve şiddetinde de artış yaşanmaktadır. Günümüzde deprem ve sel gibi doğal afetler çarpık yerleşimin giderek arttığı bölgelerde daha fazla afet oluşturmaktadır (Kadioğlu, 2008: 258).

Karadeniz Bölgesi’nde, yağışlara bağlı olarak yerüstü ve yeraltı sularının artacağına yönelik öngörü, kentlerde sel yönetimi konusunu bölge için çok daha önemli kılmaktadır. Belirtilmelidir ki kentlerde meydana gelen sel felaketleri, üst ölçekte iklim değişikliği sonucunda düzensiz yağışlar neticesinde ortaya çıkmaktadır. Yerel açıdan ise meydana gelen sellerin insan kaynaklı birtakım tetikleyicileri bulunmaktadır. Araştırmalarda sellerin meydana gelmesinde doğal ve yapay sebeplerin etkili olduğu ifade edilmektedir. İklimin, topoğrafyanın,

jeolojik yapının, dere yataklarında yetişen bitkilerin yatak kapasitesini daraltmasının sellerin meydana gelmesinin doğal sebeplerini oluşturduğu belirtilebilir. Yapay sebepler arasında derelerin ve sellerin yataklarının; yapılaşmalar sonucunda daraltılması, uygunsuz menfez/köprü, bent/dolgu yapılması, atıklar, kanalizasyon şebekelerinin bulunması, üstlerinin kapatılarak kullanımı, yolların açılması, kumların-çakılların çıkarılması gibi sebepler gösterilmektedir (Kadıoğlu, 2019: 83). İfade edilen tetikleyiciler, genellikle yerel yönetimlerin, şehir altyapısına yönelik politikalarından oluşmaktadır. Bilhassa yağmur sularının şehrin doğal yapısı içindeki döngüsünü önleyen müdahaleler ya da yağmur sularını karşılayabilecek altyapının olmaması, şehirlerde meydana gelen selleri birinci derecede etkilemektedir. Bu nedenle kent alanlarının inşası öncesinde olmazsa olmaz olarak gördüğümüz şehir planlamasının yapılması ve bu şehir planlarından hareketle altyapı için uygun yöntemlerin tercih edilmesi, sellerin oluşturduğu tahribatların minimum seviyeye düşmesinde önemli bir etki oluşturacaktır. Bu noktada şehirseller alanların amir kurumu olan belediyelere kritik görevler düşmektedir (Memiş & Düzgün, 2020: 255). Türkiye kentlerinin son yıllarda yaşadığı sel felaketleri incelendiğinde 2015- 2016 ve 2018 yıllarında Edirne, 2016 yılında Mersin ve Trabzon'un Beşikdüzü ilçesi, 2019 da Düzce Akçakoca'da, 2020 Giresun/Dereli 'de, 2021 Kastamonu'da, 2022 yılı Kastamonu/ Bozkurt'ta ve Sinop'ta meydana gelen sellerin önemli can ve mal kayıplarına yol açtığı görülmektedir.

Türkiye'de yaşanan bir başka doğal afet de heyelanlardır. Yaygın tanımı ile heyelan, kütle hareketleri, jeolojik, jeomorfolojik, klimatolojik, meteorolojik etken ve süreçler ile insanların çeşitli etkinliklerine bağlı olarak, yamaç dengesindeki (stabilitesinin) bozulma ile meydana gelmektedir (Öztürk, 2002: 35). Türkiye'de heyelan felaketinin, yıllık yağış miktarının fazla olduğu yerlerde görüldüğü söylenebilir. İstanbul Teknik Üniversitesi'ndeki Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü bünyesinde gerçekleştirilen bir araştırmada, ülkede son 90 senede 389 ölümlü heyelan meydana gelmiş ve 1343 kişi yaşamını yitirmiştir. Enstitünün araştırmasına göre kentler arasında Trabzon 1123 heyelan felaketiyle birinci sırada yer alırken, Trabzon'u Rize, Kastamonu, Erzurum ve Artvin izlemiştir. Trabzon sayısal olarak heyelan felaketinin en çok görüldüğü kenttir. Trabzon'da çok sayıda heyelan kaynaklı felaketzede bulunmaktadır. Türkiye'de en çok sayıda insanın yaşamını yitirdiği heyelan vakasının 1929 yılında Trabzon ile Rize sınırında yaşandığı bilinmektedir. Toplamda 19 köyü etkileyen heyelan sonucunda 148 insan yaşamını yitirmiştir. 1995 senesinde ise Isparta'nın Senirkent ilçesinde moloz akması olayında ise 74 insan yaşamını yitirmiştir.

Orman yangınları da çok büyük mal ve can kaybına neden olan afetler arasında yer almaktadır. Akademik çalışmalarda orman yangınlarının başlamasına neden olan etmenler iki ana başlık altında toplanmaktadır. Yıldırımlar, cam parçalarının optik özellik göstermesi ve rüzgârlı havalarda kuru dalların birbirine sürtünmesi doğal etmenleri; bilinçli (ekonomik ve terör amaçlı) ve istem dışı (sigara izmariti, piknik ateşi, kazalar vb.) davranışlar ise beşerî etmenleri oluşturmaktadır (Doğanay & Doğanay, 2004: 35). Türkiye’de bilhassa Kahramanmaraş ilinden başlayan, Akdeniz, Ege’yi takip eden ve İstanbul’a kadar uzanan 1700 kilometrelik sahil şeridinin 160 kilometre derinlikteki kısmı, orman yangınları açısından ciddi oranda bir hassasiyete sahiptir.

Geçmiş dönemlerde yaşanan büyük orman yangınları bir kenarda tutarak sadece yakın tarihte yaşanan orman yangınları incelendiğinde yangınların kentsel alanlara ve kentlerin yaşam çevrelerine önemli zararlar verdiği görülmektedir. Nitekim 28 Temmuz 2021 tarihinde Antalya ilinin Manavgat ilçesinde başlayarak ve Türkiye'nin pek çok kentine sıçrayan orman yangınları ciddi düzeyde maddi, manevi zararlara yol açmıştır. 12 Ağustos 2021’ tarihinde ise Akdeniz’de, Ege’de, Marmara’da, Batı Karadeniz’de ve Güneydoğu Anadolu’da yer alan 53 ilin etkilendiği, 299 orman yangını yaşanmış ve 8 insan yaşamını yitirmiştir. 2021 senesinde 2.793 adet orman yangınıyla karşılaşmış ve bu orman yangınlarında 139. 503 hektar ormanlık alan zarara uğramıştır. Yangın başına düşen ortalama yangına maruz kalan alan 6,2 hektardır. 2021 senesinde, önceki seneye oranla meydana gelen yangın sayısında 17.82% azalma görülmüştür. Ancak yangına maruz kalan ormanlık alan ise önceki seneye oranla 84,9% arttığı görülmektedir. 2021 senesinde meydana gelen orman yangınlarının %47,5’inde yangının çıkış sebebi belirlenememiştir. %29.43’ünde ihmaller-dikkatsizlikler, %6,1’i kazalar, % 3,4’ü kasıtlı, % 12.64’ünde ise yıldırımların düşmesi etkili olmuştur (www.csb.gov.tr/orman-yaninlari).

Başta depremler olmak üzere kentlerde yaşanan sel ve diğer afetlerin çok can yakıcı olmasının temel nedenlerinin başında, senelerdir uygulanmakta olan politik ve iktisadi rant amaçlı, hatalı ve denetimsiz yapılaşma politikaları gelmektedir. Bu hatalı kentleşme politikası sebebiyle planlı, güvenli ve çağdaş şehirleşmeyi meydana getirecek ve depremlerin yıkıcılığını minimize edecek politikalar gündeme gelmemektedir.

3. Türkiye’de Kentleri Yıkan Afet Olarak Depremler

Türkiye deprem açısından Kuzey Anadolu Deprem Bölgesi, Doğu Anadolu Deprem Bölgesi, Ege Deprem Bölgesi, Marmara Deprem Bölgesi, İç Anadolu Deprem Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Deprem Bölgesi gibi çok çeşitli deprem bölgelerine ayrılmaktadır. Büyük

bölümü aktif deprem kuşağında yer alan Anadolu, tarih boyunca farklı bölgelerde yaşanan depremlerden etkilenmiş ve kentler ciddi yıkıma uğramıştır.

Anadolu coğrafyasında son birkaç yüzyılın en şiddetli depremlerinden biri 1939 Erzincan Depremidir. Şiddeti 7,9 olan ve ülke nüfusunun sadece 17 milyon olduğu bir zamanda resmî kayıtlara göre yaklaşık 33.000 can kaybı meydana gelmiştir. 1938 yılında Sivas-Erzincan demiryolunun tamamlanmasından bir sene sonra, Aralık ayının 26'sını 27'sine bağlayan gece meydana gelen deprem, istasyon binası hariç şehri tamamen yıkmıştır (Polat, 2023: 3). Bu deprem ayrıca Anadolu'nun farklı bölgelerinde yer alan birçok ilde etkili olmuştur.

17 Ağustos 1999'da merkez üssü Kocaeli/ Gölcük olan ve literatürde Marmara Depremi olarak ifade edilen deprem 7,4 şiddetinde olmuş fakat depremin etkileri Ankara'dan İzmir'e kadar görülmüştür. Resmi kayıtlara göre 17.480 kişinin öldüğü depremde 43.953 kişi yaralanmış, 327.871 konut, 48.508 işyeri hasar görmüştür. 133.683 bina çökmüş hasar gören ve çöken binalar nedeniyle 600.000 kişi evsiz kalmıştır. Marmara depreminden geniş bir alan ve yaklaşık 16 milyon insan değişik düzeylerde etkilenmiştir.

Bu depremden üç ay sonra 12 Kasım 1999'da merkez üssü Düzce olan 7,2 şiddetindeki deprem sonucunda 763 kişi hayatını kaybetmiştir. Marmara ve Düzce depremleri Yalova, Kocaeli, Sakarya, İstanbul, Düzce, Bolu, Bursa ve Eskişehir illerinin bulunduğu geniş alanı ve ülke nüfusunun % 23'ünü etkilemiştir. Bu illerin o dönemde Gayrisafî Milli Hâsıla içindeki yeri %35'dir. 30 Ekim 2020 tarihinde Türkiye'nin 4. büyük kenti olan İzmir'de yaşanan deprem ise 6,9 şiddetinde olmuş ve 119 kişi hayatını kaybetmiştir.

Türkiye kentlerini derinden etkileyen bir diğer deprem 23 Ekim 2011 tarihinde yaşanan Van depremidir. 7,1 şiddetinde yerin yaklaşık 19 km derinliğinde meydana gelen bu depremin merkez üssü Van olmasına rağmen en büyük hasar Van Gölü'nün kuzeyindeki Erciş ilçesinde meydana gelmiştir. Bu deprem neticesinde 43,000'den fazla bina bulunan Erciş'teki yapı stokunun yüzde 30'dan fazlası oturulamayacak derecede hasar görmüştür. Van depreminde dikkati çeken en önemli durumun, kentin yapı stokunda görülen sorunlar olduğu söylenebilir. Bu sorunlar zemin koşullarına uyumsuzluk, binanın mimari ve taşıyıcı sistem tasarımında yapılan hatalar, kalitesiz malzeme, kötü işçilik, yetersiz denetim gibi durumlardır (Özcan,2014: 6). Bunlara ek olarak projersiz yapılar, projeye uygun olmayan bir şekilde yapılan kat ilavesi veya bina oturma alanının büyütülmesi gibi durumlar da yıkımın boyutlarını artırmıştır.

24.01.2020 Cuma günü, yerel saatle 20:55'te merkez üssü Elazığ-Sivrice olan ve 6.8 büyüklüğünde yaşanan deprem de Elazığ ve Malatya kentlerini etkilemiştir. Bu deprem

neticesinde şiddetli yer hareketi etkisiyle Elazığ-Merkez ve Sivrice, Malatya-Kale, Pütürge ve Doğanyol ilçelerinde yapılardaki yıkım ve hasarlara bağlı olarak can ve mal kayıpları yaşanmıştır. Elazığ ve Malatya'nın şehir merkezleriyle ilçeler ve köylerde yer alan bazı betonarme ve yığma yapılarda yıkılmalar ve ağır hasarlar oluşmuştur. Bu depremde de Van depremde görülen denetim eksikliğine bağlı yapı inşa sorunlarının öne çıktığı görülmektedir.

Bütün bu verilerden hareketle, depremlerin Türkiye'nin kentlerinde ortalama 5-6 yıl arayla önemli can ve mal kayıplarına yol açtığı söylenebilir. Bu depremlerden kayda geçenler Tablo 1 de verilmiştir. Tablo incelendiğinde depremler nedeniyle önemli sayıda can kaybının yaşandığı ayrıca çok sayıda binanın ağır hasarlı hale gelmesi nedeniyle depremlerde sağ kalanlar için hayatın önemli ölçüde zorlaştığı görülmektedir.

Ülkenin yaşadığı depremler neticesinde ekonomik kayıplar Gayrisafi Yurtiçi Hasıla'nın %10'una ulaşmış ve yaşanan ekonomik kaybın büyük bir bölümü kamu, özel sektör ve hane halkları tarafından karşılanmıştır (Meral, 2023:7). 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan, merkez üstü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan ve 11 ili etkileyen depremlerde ortaya çıkan maddi kaybın 100 milyar doların üzerine çıkararak, Marmara ve Gölcük depremlerini dahi geride bıraktığı Euronews tarafından 17.03.2023 tarihinde hazırlanan raporda ortaya konulmuştur (www.euronews.com).

Tablo 1:

Türkiye'nin Yakın Tarihindeki Büyük Depremler ve Kayıplar

Deprem Adı	Büyüklik (Mw)	Can Kaybı	Ağır Hasarlı Bina Sayısı
1939 Erzincan	7,9	32.968	116.720
1942 Erbaa	7,0	3.000	32.000
1943 Ladik	7,2	4.000	40.000
1944 Gerede-Çerkeş	7,2	3.959	20.865
1946 Varto-Hınıs	5,7	839	3.000
1966 Varto	6,9	2.396	20.007
1970 Gediz	7,2	1.086	19.291
1971 Bingöl	6,7	878	9.111
1975 Lice	6,9	2.385	8.149
1976 Muradiye	7,2	3.840	9.232
1983 Erzurum	6,8	1.155	3.241
1992 Erzincan	6,8	653	8.057
1999 Gölcük	7,4	17.480	73.342
1999 Düzce	7,2	763	35.519
2011 Van	7,1	644	17.005
2020 Elazığ	6,8	38	810
2020 İzmir	6,9	119	9.049
2023 Pazarcık	7,7	53.537	224.442
2023 Elbistan	7,6		

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Diğer taraftan kentler; nüfusun sosyal kültürel ve ekonomik faaliyetlerinin yoğunluğu açısından diğer yerleşim yerlerinden ayrıldıkları gibi bu özellikleri nedeniyle afetler başta olmak üzere her türlü tehlike karşısında yüksek risk taşıyan yerlerdir (Özüpekçe & Gümüş, 2022: 115).

Anadolu coğrafyasında her bir yapının deprem koşulları göz önünde bulundurularak tasarlanması ve inşa edilmesi gerekliliği ne yazık ki uzun yıllar boyunca anlaşılamamıştır. Afetlerin ve bilhassa depremlerin etkilerinin eskiye nazaran daha şiddetli hissedilmesi nüfus yoğunluğunun artması, sanayileşmenin yoğunlaşması ve kentleşme ile yakından ilgilidir. Depremlerin yapıları çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması ve kentlerin deprem dirençlerinin artması için merkezi idare farklı dönemlerde yönetmelikler çıkarmıştır. İlk deprem yönetmeliği 1940'da çıkarılmış ve bu tarihten sonra farklı aralıklarla yönetmelikler yenilenmiştir. 1940 yılında çıkarılan yönetmelikte, ülkede yığma yapıların yaygın olması nedeniyle çoğunlukla mimari konular üzerinde durulmuştur. 1944 yılında çıkarılan deprem yönetmeliği ise 1940 yılındaki yönetmelikten farklı olarak, binaların temellerinin zeminlerine önem vermiştir. Betonarme yapı elemanlarının kurallarından bahsetmiş ve deprem hesabının daha ayrıntılı hale gelmesini sağlamıştır. 1968 Deprem yönetmeliğinin hazırlandığı dönem betonarme binaların önem kazandığı yıllardır. Yönetmelikte, betonarme inşaat elemanlarının genel özelliklerine değinilmiş, boyut ve donatıyla ilgili kurallardan bahsedilmiştir. Buna ek olarak 1968 yönetmeliğinde çizimler yoluyla görselliğe önem verilerek aktarılanların daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

1975 deprem yönetmeliğinde Türkiye temelde 4 deprem bölgesi olarak tasnif edilmiştir. Bu dönemle birlikte yapılarda betonarme binaların hâkim olduğu görülmektedir. Deprem kuvvetleri hesabı çeşitli parametrelerle detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Depremler sonucunda ağır hasarlara neden olan pek çok eksiklik bu yönetmelikle giderilmeye çalışılmıştır.

1998 Deprem Yönetmeliği'nde ise teknolojinin gelişmesinden yararlanılmıştır. Yapıların tasarımında deprem hesabıyla ilgili gereken denklem ve tablolar bulunduğu görülmektedir. Yönetmelik, 1998 senesindeki değişiklikler sonucunda depremlere dayanıklı yapı tasarımı konusu büyük oranda eksiksiz bir noktaya gelmiştir. 1998 senesinden sonra beton kalitesi/dirençliliği ve inşaat demirlerinin kalitesi iyileştirilmiştir. Demir kullanımı noktasında % 50'ye ulaşan oranda artışa gidilmiştir. Bununla birlikte zemin etüt sistemi iyileştirilmiştir. Yapı taşıyıcı elemanları olan kolonların ve kirişlerin ebatları da büyütülmüştür. 2007 Deprem Yönetmeliğiyle ise Türkiye'de meydana gelen 1999 Marmara depreminden sonra yürürlükteki 1998 yönetmeliğine, mevcuttaki binaların deprem güvenliklerinin belirlenmesi ve

güçlendirilmesiyle ilgili bir bölüm eklenmiştir. Mevcut yapılardaki deprem performansının incelenmesinin önü açılmıştır. Buna ek olarak yönetmeliğin diğer bölümleri de güncel hale getirilmiştir. 2018 Deprem Yönetmeliğinde, yapının yer aldığı deprem bölgesi ve zemin özellikleri göz önüne alınarak, binaların depreme dayanıklı tasarımı ve yapımı için gereken minimum koşullar ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra 1996 senesinde yürürlüğe giren “Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası” ise 2018 senesinde “Türkiye Deprem Tehlike Haritası” şeklinde güncel hale getirilmiştir. Söz konusu haritada, bölgelerin yapılaşma özelliği ile ilgili bir kavram olan “risk” kelimesi “tehlike” olarak değiştirilmiştir. Böylece yapılaşma ve deprem ilişkisi konusunda yeni bir yaklaşım getirildiği söylenebilir (Güner, 2020: 142).

Merkezi idarenin yönetmelik çıkarmış olması oldukça önemli bir adım olmakla beraber inşa edilen yapıların kontrolü de en az yönetmelikler kadar önemlidir. 1992 Erzincan Depremi, 1999 Marmara ve Düzce depremleri binlerce binanın yıkılması veya ağır hasar görmesiyle sonuçlanmıştır. Bu da kontrollerin eksikliğini göstermesi açısından önemlidir. Dolayısıyla depremler sonucunda meydana gelen yıkımlardan yönetmeliklerin sorumlu tutulması tam anlamı ile doğru bir yaklaşım olmayacaktır (Aydınoglu, 2007, 26).

4. Dirençlilik Kavramı ve Deprem Dirençli Kentler İçin Belediyelerin Yapılabilecekleri

Dirençlilik kavramı, 1990’lı yıllarda doğal afet risklerinin azaltılması yönündeki uluslararası politikanın terminolojisinde toplumlar ve şehirlerle ilgili olarak “risk ve kırılabilirlik” gibi kavramlar ile birlikte hayatımıza girmiştir. Dirençlilik kavramının orijinal kökeni fizik ve matematikten gelmekle birlikte bu disiplinlerdeki kullanımı, değişime direnç gösterme ve sistemin durumunu koruma şeklindedir (Susan, 2022: 89). Kentleşme literatüründe ise dirençli kentler kavramıyla açıklanmak istenilen, gelecekte, toplumsal, iktisadi ve teknik sistemleriyle altyapısını etkileyebilecek özellikte ortaya çıkabilecek şok ve problemlerin üstesinden gelme kapasitesine sahip olması sayesinde yapı, işlev, sistem ve kimliğini aynen devam ettirebilen kentler (Colucci, 2014: 6) şeklinde tanımlanmaktadır.

Kentler, sosyal, ekonomik, fiziksel ve çevresel boyutlarıyla karmaşık yapılar olduklarından, onlar için tehdit oluşturan afetler, terör saldırıları, finansal krizler, gıda güvenliği, enerji krizleri ve siyasal istikrarsızlıklar gibi riskler kentleri tehdit etmektedir. İklim değişikliği neticesinde eriyen buzullar, deniz seviyesindeki yükselme gibi başlıklar da kentler için önemli riskler arasında yer alsa da kıyı kentlerindeki kentleşme hız kesmeden devam etmektedir. Dolayısıyla iklim değişikliğine uyum konusunda da dirençlilik kavramı öne çıkmaktadır (Özer, 2018: 21). Kentlerde afetlerin artan etkileri nedeniyle risklerin

azaltılmasında merkezi yönetimler kadar yerel yönetimler de sorumludur. Nitekim Birleşmiş Milletler tarafından Doğal Afet Azaltma Uluslararası 10. yılı (UN/IDNDR) ile başlayan afet risklerinin azaltılmasının arazi kullanım planlaması ile yerel ve bölgesel ölçeklerde bütünleştirilmesi sorumluluğu, Kobe Konferansı (2005) ve Hyogo Eylem Çerçevesi (2005-2015) ile öncelikli eylem olarak tanımlanmış (Susan, 2022: 93) ve risk, kırılganlık ve dirençlilik gibi kavramlar önem kazanırken risklerin azaltılmasında yerel yönetimler muhatap olarak görülmüştür. Zira kentler bir vurdumduymazlık ürünü değildir. O bilinçli bir seçimin ürünüdür. Projeden uygulamaya, malzemeden işçiliğe kadar bütün alanlarda herkesin meslek ilke ve ahlakına her aşamada özen göstermesi gerekir (Çebi, 2016: 123). Bunun gerçekleşebilmesi için de kent yönetiminde bulunan insanlar erdemli ve adaletli, ahlaklı ve kültürlü, bilgili ve görgülü olmalıdırlar.

Kent alanlarındaki risklerin azaltılmasında yerel idarelerin muhatap alınması oldukça doğaldır. Zira dünyada meydana gelen son gelişmeler ışığında değişen ve dönüşen kamu yönetiminde yeni paradigmlar ortaya çıkmış ve kentli haklarının gündeme geldiği, hemşehrilik bilincinin yoğunlaştığı bir döneme girilmiştir. Bu nedenle yerel yönetimler özellikle de belediyeler vatandaş adına vatandaşa hizmet için kaynak kullanan idareler haline gelmişlerdir (Çarkçı, 2007: 80). Belediyeler, bununla birlikte belde sakinlerinin huzur ve esenliğini temin etmekle görevli kılınmışlardır.

Belediyelerin şehirlerde arazi kullanımının planlaması, bilhassa doğal afetler nedeniyle oluşan riskleri minimize etmek noktasında önemli bir araçtır. Risk temelli planlama, sadece doğal tehlikeler için planlamanın ötesinde, bir tehlikenin neticelerinin de planlanmasına imkân sağlar. İnsanlık geçmişten günümüze seller, depremler, kasırgalar, volkanlar gibi doğal afetlerin tehdidi altındadır. İnsanlık bu afetleri tecrübe etmiş, etkilerini azaltmak, can ve mal kaybını önlemek noktasında büyük bir gayret göstermiştir. Günümüzde ise doğal afetler, insanlık için geçmişe nazaran daha büyük bir endişe kaynağı oluşturmaktadır. Risklerin bir kısmı öngörülebilirken, bir kısmı öngörülemez noktadadır. Doğal afetlerden kaçınmak mümkün olmasa da kamuoyuna zamanında yapılan uyarılar aracılığıyla, doğal afetler karşısındaki doğru planlamalar ve zamanında müdahaleler yoluyla hasar ve kayıplar önemli oranda azaltılabilmektedir (Mutman, 2020: 10).

Belediyeler belediye başkanı, belediye meclisi veya belediye encümeni gibi organları üzerinden, yerel halkın Avrupa Kentsel Şartı'nda bireylere sağlanan haklardan olan güvenlik hakkı, kirletilmemiş sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı, konut hakkı, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevrede yaşama hakkı, spor ve dinlenme alanlarında vakitlerini geçirebilmeleri vb. gibi

hakları sağlamalıdır. Başka bir ifadeyle kentlerdeki mühendis ve mimarlar, belediye başkan ve meclis üyeleri yaşanabilir huzurlu beldelerin inşa edilmesinde sorumlu ve vicdan sahibi insanlar olmalıdır. Bu başlık altında belediye organlarının nasıl oluştuğu, görevlerinin neler olduğu üzerinden birtakım değerlendirmeler yapılmakta ve ayrıca bu organların afete/depreme dirençli kentlerin inşa edilebilmesindeki etkileri üzerinden yeni bir düzenleme ihtiyacı tartışmaya açılmaktadır.

4.1. Belediye Başkanı

Günümüzde yürürlükte olan 5393 sayılı Belediye Kanunu uyarınca belediye başkanı, belediye idaresinin başıdır ve belediye tüzel kişiliğinin temsilcisidir. Belediye başkanı seçimle iş başına gelmektedir. Belediye başkanının seçimle iş başına gelmesi 1961 Anayasası'ndaki 27 Temmuz 1963 tarih ve 307 sayılı kanun ile gerçekleşmiştir. Belediye başkanlarının belediye meclisinden seçilmesine yönelik uygulama son bulmuştur. Belediye başkanları doğrudan yerel halk tarafından seçilmeye başlamıştır. Böylece yerel demokrasi açısından oldukça yerinde bir karar hayata geçirilmiştir zira bu durum belediye başkanlarını meclis karşısında güçlendirmiş ve güçlü belediye başkanlığı modeline geçilmiştir.

5393 sayılı Belediye Yasası'nın 38-46. maddeleri belediye başkanının görev ve yetkilerini tanımlamış ve başkana verilen bu görevlerle kent halkının kaderi üzerinde direkt etkili olabilecek bir "leviathan"¹ yaratılmıştır. Kurumsal olarak belediye üzerinde her türlü yetkiyi kullanan başkana sadece bununla yetinilmeyerek, "belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu" için gerekli önlemleri almakla da görevli kılınarak yerel halk üzerinde de etki alanı oluşturulmuştur.

Türkiye gibi seçimle iş başına gelen ve meclis karşında güçlü olan belediye başkanlığı sistemini benimseyen ülkelerde yerel yönetimlerin başarısı veya başarısızlığı bizzat belediye başkanının şahsına bağlı kalmaktadır. Kentler hasbelkader ideal kabul edilen özellikleri taşıyan başkan dönemine denk gelmesi durumunda huzurlu, aksi halde sıkıntılarla boğuşan yerler haline gelebilmektedir. Nitekim Konsensus Araştırma ve Danışmanlık Kurumu tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ideal belediye başkanın özellikleri araştırmaya katılanlara sorulmuş verilen cevaplara göre ilk dört özellik dürüstlük, hukukun gücüne inanmak, çalışkan olmak, halkın içinde olmak şeklinde sıralanmıştır (<https://www.konsensus.com.tr.>).

¹ Leviathan, Tevrat ve İncil'de geçen ve kötülüğü temsil eden bir deniz canavarının adıdır. Sonrasında farklı öykü, roman ve felsefe kitaplarında farklı kılığa ve farklı adlara girmiştir. Thomas Hobbes'un 1651'de yayınlanmış ünlü kitabının adı da Leviathan'dır. Hobbes, kitabında Leviathan'ı mutlak güç ve yetkilere sahip egemen bir devleti ve dolayısıyla onu yöneten egemeni (hükümdar) tanımlamak için kullanmıştır.

Türkiye de belediye başkanlarının durumunu Merhametli Şehirler çalışmasında “ağızdan çıkanları uygulanması gereken kanunlar veya kitabına uydurulması gereken konular gibi gören, kendisini yarı tanrılara benzeten” başkanlar şeklinde değerlendiren Çebi (2016: 101)’nin değerlendirmeleri ve “Bir Şehir Kurmak” isimli çalışmada (Can & Doğan, 2015:96), “Bir belediye başkanı halk tarafından seçiliyorum öyleyse istediğimi yaparım diyemez, o halk o ülke halkının bir parçasıdır. O halkın saadeti, ülkedeki diğer halk kesimlerinin saadeti ile bağlıdır” şeklinde değerlendiren Turgut Cansever Türkiye’de belediye başkanlarının gücünü çok güzel ifade etmişlerdir.

Türkiye’de kentlerin afetler başta olmak üzere her türlü olumsuzluklara karşı dirençli olabilmesi için farklı başkanlık sistemlerine ihtiyaç duyulduğu artık açıklık kazanmıştır. Bunlar, profesyonel yöneticili meclis sistemi veya kent komisyonu sistemi olabilir. Profesyonel yöneticili meclis sisteminde halk tarafından seçilen az sayıda üyenin bulunduğu belediye meclisi yer almaktadır. Bu meclis belediyenin karar organıdır ve belediyede halk tarafından seçilen başka bir pozisyon bulunmaz. Meclisin aldığı kararların uygulanmasından profesyonel yönetici sorumludur ve bu yönetici siyasal konuların dışında kalır (Karakılçık, 2021: 95).

Bir diğer sistem ise, ABD’de az sayıda belediyede uygulanan Kent Komisyonu Sistemi’dir. Bu sistemde halk tarafından seçilen 5 komisyon üyesi belediyenin hem karar organı hem de uygulayıcısı durumundadır. Üyeler kendi aralarından bir belediye başkanı seçmekle birlikte, başkanın halkı temsil etmek ve komisyon toplantılarına başkanlık etmekten başka bir görevi yoktur (Karasu, 2018:174). Söz konusu edilen iki sistemde de başkanın meclis karşısındaki konumu güçlü olmadığı gibi yerel siyasetin en önemli siyasi figürü olmaktan da uzaktır. Dolayısıyla bu sistemlerde başkanlar kentlerde mahalli müşterek menfaatlere odaklanabileceklerdir.

4.2. Belediye Meclisi

Bugün yürürlükte olan 5393 Sayılı Belediye Yasası’na göre Belediye Meclisi, belediyenin üç organından biridir ve belediyelerin karar organıdır. Yerel halkın seçtiği üyelerden oluşan belediye meclisinde siyasi partilerin oyları oranında üye bulunmaktadır. Her ayın ilk haftasında toplanan belediye meclisleri belediyelerin çalışma programları, bütçeleri, imar ve diğer hizmetler hususundaki kararları almaktadır

Belediye Meclisi’nin belediyenin karar alma organı ve belde sınırları içinde bulunan bütün hizmetlerin yapılmasından sorumlu olmasından dolayı belediyenin en önemli organı olduğu söylenebilir. Halk tarafından seçilen meclis üyelerinin toplumun bütün katmanlarını

temsil edip etmediği akademinin tartıştığı konular arasındadır. Bu konuda yapılan araştırmalarda (Çitçi, 1989, Tekeli, 1977, Bulut & Tanıyıcı, 2008, Keleş, 1982) belediye meclislerinde genellikle belli toplumsal kategorilerin egemen olduğu ifade edilmektedir. Bu araştırmaların ortak noktası meclis üyelerinin özel girişimci, esnaf, tüccar ve serbest meslek sahiplerinden veya kent düzeyinde etkili olan ailelerin desteklediği kişilerden oluştuğunu ortaya koymalarıdır. Bu sonuç meclisin geneli için olduğu kadar meclis üyelerinin partilere dağılımında da aynı şekildedir (Bulut & Tanıyıcı, 2008: 177).

Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi ve Hatay, Kahramanmaraş, Şanlıurfa kentlerinde gerçekleştirilen iki farklı saha çalışmasında hem il meclis üyelerinin hem de belediye meclis üyelerinin kendilerini yerel siyaset üzerinden değil, ulusal siyaset üzerinden tanımladıkları görülmektedir. Ayrıca belediye meclis üyelerinin yarısı parti merkezinin isteği ile aday olduklarını ifade etmişlerdir (Alkan & Çiftçioğlu, 2007: 6, Alkan vd. 2010:11). Hal böyle olunca da meclis üyelerinin kentin geleceğinde inisiyatif almaları mümkün olamamaktadır.

Türkiye'de belediye meclislerinin pek çok üyesi müteahhitlerden ve esnaflardan oluştuğundan meclis üyelerinin çoğu kent kültürü ve sosyolojisi, kentin mimari özellikleri ve çevreyle ilgili bütüncül bir bilgiye sahip değildirlere. Bunlara “siyaset esnafı” tabirini kullanan Ağırdır (2022: 57), bu kişilikleri kısa zamanda hızlı para kazanıp lüks yaşam özentisi içinde olanlar şeklinde tanımlamaktadır. Bunu sağlamanın en kolay yolları arsa spekülasyonu ve imar kararları üzerinde etkili olabilmektir. Zira belediye meclis kararlarının çoğu imarla ilgili düzenleme iltimas ve gözden kaçırma konularıdır.

Cansever'in, belediye meclis üyeleri için ifade ettiği “*Bakın, Türkiye’de belediye meclis üyelerinin hepsi istisnasız emlak komisyoncuları*” (Can & Doğan, 2015: 87) cümlesi oldukça anlamlıdır. Çebi’de benzer olarak, “*Kentin yönetimi bu vasıfsız ve ihtiraslı insanlara bırakılamayacak kadar önemli bir iştir çünkü imar ve arsa oyunları üzerinden nesillerin geleceği çalınmaktadır.*” (2016: 95), cümlesi ile belediye meclislerinin içinde bulunduğu hali çok güzel özetlemiştir. Bununla beraber, Rantsal kazançlar elde etmeyi düşünen spekülâtör gruplar, sadece kentin imar planlama sonucunu beklemekle yetinmeyerek, planlama ve imar süreçlerini yakından takip etmek ve bu planlara etki etmek için meclis üyeleri üzerinde etki alanı oluşturmaktadırlar (Duvarcı, 2018: 92).

Buraya kadar ifade edilenlerden hareketle kentleşmenin temelini oluşturan dürtülerden olan rant elde etme arzusunu haksız kazanç olduğunun iddia edilmediğini belirtmek gerekir. Burada asıl itiraz edilen durum rant elde etmek için belediyenin meclis gibi önemli bir organını kullanışlı bir vasıta olarak görmek ve sırf rant elde etmek için buralarda yer almaya çalışarak

kentin ve kentlinin aleyhine olacak sonuçların onaylanmasıdır. Zira Türkiye'nin kentleri yerel yönetimlerde yaşanan liyakatsizlik ve ehliyetsizlik krizi nedeniyle her geçen gün kan kaybederken belediye meclis üyelerinin bundan farklı olarak liyakatli olması beklenemez (Sezik, 2020: 16).

Türkiye'de belediye meclisleri 2972 sayılı mahalli idareler ile muhtarlıkların seçimi hakkında kanun uyarınca seçilen üyelerden oluşmakta ve belediye meclis üye sayıları yerleşim yerlerinin nüfus durumuna göre belirlenmektedir. Yasa, belediye meclis üyeleri için herhangi bir meslek kriteri belirlemediğinden meclis üyesi olabilme şartlarını taşıyan herkes meclis üyesi olabilmektedir. Oysa bu meclislerde mimar, mühendis, sosyolog, felsefeci, tarihçi, tüccar, sağlıkçı, öğretmen bulunmalıdır. Çünkü farklı meslek gruplarından gelerek kenti temsil eden bu insanların aldıkları eğitim onları daha sorumlu ve duyarlı olmaya sevk edecektir.

4.2.1 Belediye Meclis Komisyonları (İhtisas Komisyonları)

Türkiye'deki belediye meclislerinde ihtisas komisyonları, belediye meclislerinin çalışmalarını daha detaylı ve etkili bir şekilde yürütebilmek amacıyla oluşturulan alt komisyonlardır. 5393 sayılı Belediye Yasası'nın 24. maddesi ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası'nın 15. maddesi dikkate alındığında belediye meclislerinde gündemdeki konularla ilgili toplantılar yapmaktadır. Belediye yasasında bu toplantılarda, "konu ile ilgili kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar, uzmanlar, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, davet edilen uzman kişiler, mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir" yaklaşımı benimsenmiştir.

Bu komisyonlar, belediyelerin farklı alanlardaki faaliyetlerini incelemek, değerlendirmek, projeler üretmek ve öneriler sunmak için kurulurlar. İhtisas komisyonları, belediye meclisi üyeleri tarafından oluşturulur ve belirli alanlara odaklanırlar. Türkiye'deki belediye meclis ihtisas komisyonları genellikle Plan ve Bütçe Komisyonu, İmar ve Bayındırlık Komisyonu, Çevre ve Sağlık Komisyonu, Eğitim ve Kültür Komisyonu, Ulaşım ve Trafik Komisyonu ve Sosyal Yardım ve Hizmetler Komisyonu gibi farklı alanlarda çalışmalar yürütmek üzere kurulmaktadır.

Belediye meclis ihtisas komisyonları, yerel yönetimlerin daha etkin ve verimli çalışmasını sağlamak amacıyla kurulmuş olsa da, komisyonların genellikle küçük esnaflardan veya tüccarlardan oluşması uzmanlaşma gerektiren alanlarda veya teknik konularda önemli bilgi eksikliği sonucunu doğurmuştur. Buna ek olarak belediye meclis ihtisas komisyonları,

belediye başkanı ve siyasi parti gruplarının etkisine açıktır. Bu nedenle komisyonların bağımsız çalışması neredeyse imkânsızdır. Komisyonların çalışmaları ve aldığı kararlar hakkında karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi şeffaflığın sağlanamamasıdır. Bu da kamuoyunun yerel siyaset ve yerel yönetimlere duyduğu güvenin kaybolmasına neden olabilir.

Türkiye'deki belediye meclislerinde ihtisas komisyonlarının daha verimli çalışabilmesi için atılması gereken adımlar bulunmaktadır. Başta, Plan ve Bütçe Komisyonu, İmar ve Bayındırlık Komisyonu, Çevre ve Sağlık Komisyonu gibi komisyonlarda yer alan üyeler arasında ilgili alanın uzmanları mutlaka yer almalıdır. Bu da meclis üyeleri arasında farklı meslek ve uzmanlık alanlarından üyelerin bulunmasıyla mümkün olacaktır. Ayrıca ihtisas komisyon üyelerinin güncel bilgilerle donatılması için, uzmanlık eğitimleri, seminerler ve konferanslar düzenlenmesi ve bilgi birikimlerinin artırılması yerel yönetimlerin üzerinde durması gereken konular arasındadır.

4.3. Belediye Encümeni

Belediye encümeninin, belediye yönetiminde ikinci derecede karar ve danışma organı olduğu söylenebilir. 3030 Sayılı Kanun döneminde tamamen belediye yöneticilerinden oluşan belediye encümeni, 5216 Sayılı Kanun'la seçilmiş meclis üyelerinin de encüme katılımının sağlanması sonucu, encümen daha demokratik ve katılımcı bir görüntüye kavuşturulmuştur. Belediye encümeni, belediye kanununda belirtilmiş görevleri yerine getiren, özel kanunlarla belediye meclisi tarafından kendisine verilen görevleri, tetkik eden ve karara bağlayan organdır. Büyükşehir belediyelerinde encümen, belediye başkanının başkanlığında, belediye meclisinin kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile biri genel sekreter, biri malî hizmetler birim amiri olmak üzere belediye başkanının her yıl birim amirleri arasından seçeceği beş üyeden, toplamda 11 üyeden oluşmaktadır.

Encümenin çalışma esasları incelendiğinde dirençli kentin oluşmasına engel olabilecek çok sayıda uygulama söz konusudur. Çünkü dirençli kentlerin oluşabilmesi için yönetişimin uygulanabilmesi ve uzmanlık bilgisinin gündemdeki konulara yön vermesi gerekmektedir. Oysa encümen de gündemin belediye başkanı tarafından hazırlanması, encümen üyelerinin ancak başkanının uygun görüşü ile gündem maddesi teklif edebilmesi ve belediye başkanı tarafından havale edilmeyen konuların encümende görüşülememesi, yerel demokrasi ve güçlü yönetim açısından önemli bir eksikliktir. Bu hali ile belediye encümeni başkanın iradesi dışına çıkamayan ölü bir organ gibidir.

5. Sonuç

Bu araştırma deprem dirençli kentlerin oluşması için yerel siyasal aktörlerden olan belediye başkanı başta olmak üzere, belediye meclis üyeleri, belediye encümeni ve ihtisas komisyonlarının iş yapma yöntemleri, görev ve sorumluluk alanları üzerine odaklanmıştır. Bu tercihin nedeni ise yerel yönetim kurumu olan belediyelerin aldığı kararların bir kentin bugünü ve geleceğini etkilemesidir.

Günümüz Türkiye'sinde belediyeler çoğunlukla sorunları çözen adres olmak bir yana sorun üreten kurumlara dönüşmüşlerdir. Mali, idari ve yasal düzenlemelere ve anayasada yer alan "il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir." tanımına rağmen mahalli müşterek ihtiyaçlar göz ardı edilmekte veya ötelenmektedir.

Oysa başarılı ve demokratik belediyecilik anlayışında katılımcılık ve çevre kaygısı önemsendir ve bunlar ortak kaygı olarak değerlendirilir, çarpık kentleşme önlenir ve toplu konut uygulamaları desteklenir, kent halkının sağlık sorunları önemsendir ve kent güvenliği birinci öncelik olarak benimsenir. Fakat Türkiye'de belediyelerin sorumluluk alanında yer alan bu ve buna benzer birçok konu kentte yaşayanların değil siyasal ve kapital gücü elinde bulunduranların istediği şekilde gerçekleşmektedir. Örneğin, küçük veya büyük bütün yerleşim bölgelerindeki temel planlama ilkeleri uyarınca belirlenmesiyle, barınma veya başka bir amaçla kullanılan bir yapının bilimsel verilere uygun hareket edilerek inşa edilmesi depremleri önleyemese de can güvenliği sağlama noktasında önemlidir. Fakat ne yazık ki Türkiye'nin kentlerinde geçmişten günümüze onlarca acı tecrübe yaşamış olsa da bunlar gerçekleşmemiştir. Oysa deprem güvenli yapılar kent planlamasının ana hedeflerinden olmalıdır.

Bu sebeple, kentsel yerleşimlerin güvenilir olması üzerine inceleme yapmak ve doğal tehlikelere yönelik kırılganlık derecelerini tanımak önemlidir. Şehir, ilçe, kasaba, köy gibi yerleşim alanları oluşturulmadan önce afet risk ve tehlikesine sahip bölgelerin tespit edilmesi ve söz konusu risk ve tehlikelere uygun imar planlarının oluşturulması deprem güvenliğinin temelidir. Deprem güvenliği şehirlerin depremler sonrasındaki olası gereksinimlerini karşılayacak şekilde planlanmasını da gerektirmesine rağmen şu ana kadar gerçekleşmemiştir.

Bütün bunların hayata geçirilmesi insan unsuruna bağlıdır. Günümüz Türkiye'sinde yerel yöneticilerden vatandaşlara kadar gerekli zihniyet değişimlerini gerçekleştirilmeden, kentleri olumlu yönde değiştirmek ve dirençli kılmak oldukça zor görünmektedir. Dolayısıyla yerel

yönetimlerde, özellikle de belediyelerde başta insan unsuru olmak üzere değişim ve dönüşüm artık kaçınılmaz bir hale gelmiştir. Kentliler, bir yandan insan unsurunu eğitim yoluyla daha bilinçli bir düzeye taşımanın, diğer yandan da yerel siyasetin kalitesini artırmanın arayışında olmalıdır. Bu da başta belediye başkanı olmak üzere belediyenin organlarında seçimle göreve getirilen kişilerin liyakatli ve vicdanlı kişilerden oluşmasıyla mümkündür.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Contribution Rate Statement: Corresponding author: 50% Other author: 50%

Conflicts of Interest: There is no potential conflict of interest in this study.

KAYNAKÇA

- Ağırdır, B. (2022). *Bize yeni bir söz lazım*. Mundi Yayınları.
- Alkan, H. & Çiftçioğlu, H. (2007). Yerel siyasette belediye meclisleri ve siyasi parti örgütleri Gökşun örneği. *Kocaeli Üniversitesi SBE Dergisi*, 14(2), 1-27.
- Alkan, H., Dönmez, D. & Özel, M. (2010). Yerel siyaset bağlamında il genel meclisleri: Kahramanmaraş, Şanlıurfa ve Hatay örnekleri. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-19.
- Alkan, L. (2015). *Türkiye’de yıllar içerisinde değişen konut kavramı ve konut sorunu*. Türkiye’de Konut Sorunu ve Konut Politikaları, Kent Araştırmaları Enstitüsü. Çalışma Raporu.
- Aydinoğlu, M.N., (2007). *Deprem katsayısından performansa göre tasarıma: Bir mühendisin bakış açısından deprem mühendisliğinin 40 yılı*. Altıncı Ulusal Deprem Mühendisliği Konferansı. (ss. 15-41). İstanbul.
- Bulut, Y. & Tanyıcı, Ş. (2008). Türkiye’de belediye meclis üyelerinin temsil ediciliği: Erzincan örneği. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 171-194.
- Can, A. & Doğan, M. (2015). *Turgut Cansever’le konuşmalar: Bir şehir kurmak*, Klasik Yayınları.
- Colucci, A. (2014). *Resilient Cities: Approaches and practices*. Resilience Injections in Urban Agenda, Resilience Lab.
- Çebi, A. (2016). *Merhametli şehirler*. Akıl Fikir Yayınları.
- Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, *Çevresel göstergeler*.
- Çitçi, O. (1989). *Yerel yönetimlerde temsil –belediye örneği-*. TODAİE Yayınları.
- Doğanay, H. & Doğanay, S. (2011). Türkiye’de orman yangınları ve alınması gereken önlemler. *Eastern Geographical Review*, 9(11), 31-48.
- Duvarcı, Y. (2018). *Rantın elli tonu*. Gece Kitaplığı.
- Euronews. (2023). <https://tr.euronews.com/2023/03/17/rapor-kahramanmaraş-merkezli-depremlerin-ekonomiye-yükü->
- Güner, B. (2020). Türkiye’deki deprem hasarlarına dönemsel bir yaklaşım; 3 dönem 3 deprem. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25(43), 139-152.
- Işık, Ş. (2006). Türkiye’de kentleşme ve kentleşme modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14, 57-71.
- Kadioğlu, M. (2008). Sel, heyelan ve çığ için risk yönetimi - Afetin zararlarını azaltmanın temel ilkeleri. *JICA Türkiye Ofisi*, 251-276.
- Kadioğlu, M. (2019). *Kent selleri ve yönetim kontrol rehberi*. (1.Baskı). Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Karakılıçık, Y. (2021). *Yerel yönetimler*, (5. Baskı). Seçkin yayıncılık.
- Karasu, A. M. (2018). *Yerel yönetimler*, (2. Baskı). K. Görmez, H. Yaylı (Ed.), Orion Yayınları.

- Karatepe, Ş. (2005). Şehirler sahibini arıyor. İçinde V. Akyüz (Ed.), *İslam geleneğinden günümüze şehir hayatı ve yerel yönetimler*, İlke Yayıncılık.
- Keleş, R. (1982). *Yerel yönetimlerin özerkliği ve bir örnek olay*. Seha L.Meray'a Armağan, C: II, AÜ. SBF Yayınları.
- Keleş, R. (2008). *Kentleşme politikası*. İmge Kitabevi.
- Memiş, L. & Düzgün, S. (2020). İklim değişikliği ve kentsel alanda seller: Beşikdüzü seli (2016) örneği. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 45, 252-279
- Mutman, U. vd. (2020). *Depremler, kent planlama ve geoteknik zemin uygulamaları*. A. B. Sümbül GÜNER (Ed.), İKSAD Yayınevi.
- Özcan, A. (2014). *Bir Van gerçeği deprem ve faciaya götüren yapı sorunları*, T.C. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü. Çalışma Raporu.
- Özer, Y. E. (2018). *Risk azaltma çerçevesinde dirençli kentler*. Ekin Yayınları.
- Öztürk, K. (2002). Heyelanlar ve Türkiye'ye etkileri. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 35-50.
- Özüpekçe, S. & Gümüş N. (2022). Depremlerin Türkiye kentlerine etkileri ve depremlere hazırlıkta kentler. *Dert Yükü Mekanlar*. G. Kaya ve A. Şeker (Ed.), Nika Yayınları.
- Polat, E. (2023). *Deprem sonrası barınma sorununun çözümü için bir öneri: Çok amaçlı mini hobi bahçeleri*. Ankara Sosyal Bilimler Vakfı.
- Sencer, Y. (1979). *Türkiye'de kentleşme*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sezik, M. (2020). *Güncel Kentsel Sorunlar*. Bilsam Yayınları.
- Susan, A. T. (2022). Konut Çevresindeki Dirençliliğin Kentlerdeki Mekânsal Örüntüsü: Türkiye Örneği. İçinde B. Özdemir Sarı., P. Sarioğlu Erdoğdu (Ed.), *Konut Afetler ve Kentleşme Üzerine Yazılar*, İdeal Kitap.
- Tekeli, İ. (1977). Belediyeler ve kent yönetimin sınıfsal yapısı. *Mimarlık*, 15(150).
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve ötesi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2009). *Cumhuriyetin belediyeçilik öyküsü*. (1923-1990). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2009). *Modernizm, modernite ve Türkiye'nin kent planlama tarihi*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Yılmaz, E. & Çitçi S. (2011). Kentlerin ortaya çıkışı ve sosyo-politik açıdan Türkiye'de kentleşme dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 35, 252-267.